

Viite: VN/16052/2021

Lausunto

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Asia: Suomen tietokirjailijat ry:n lausunto Opetus- ja kulttuuriministeriölle kulttuurin tulevaisuustyöryhmän raportista

Miten työryhmän raportti onnistuu sanoittamaan ja viestimään kulttuurialan tilannetta ja kehittämishaasteita alan jälleenrakennuksen ja vahvistamisen tarve huomioiden?

Suomen tietokirjailijat ry kiittää mahdollisuudesta lausua raportista. Raportissa tuodaan hyvin esille luovan alan merkitys ja lisäarvo taloudelle sekä työllisyyden ja viennin lisäämiseksi. Samoin raportissa on hyvin huomioitu luovan alan vaikea nykytilanne. Raportti sisältää useita tärkeitä toimenpide-ehdotuksia luovan alan toimintaedellytysten parantamiseksi. Keskeistä on, että nämä eivät jää vain esitystasolle, vaan johtavat myös konkreettisiin tekoihin.

Mitkä raportin toimenpide-esityksistä ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa (max 5)?

- Annamme kulttuurille sille kuuluvan arvostuksen: lisätään toimenpide-ehdotuksiin, että Suomeen laaditaan historian ensimmäinen kirjallisuuspoliittinen ohjelma, jossa kirja-alaa tarkastellaan omana kokonaisuutenaan.
- Taiteen ja kulttuurin rahoituksen kasvattaminen yhteen prosenttiin valtion talousarvion menoista (s. 15)
- E-lainauskorvauksen lainsäädännöllisen pohjan mahdollisimman nopea implementointi, korkeakoulukirjastojen sisällyttäminen e-lainauskorvauksen piiriin

- Hallituksen tekemä päätös, jonka mukaan luovutaan tekijänoikeuskorvauksien sovittelusta työttömyysturvassa sekä muutenkin palkkatyön, yrittäjyyden ja muiden tulomuotojen yhteensovittamisen helpottaminen
- Tekijänoikeusdirektiivin implementoiminen ja sen jälkeen käynnistetään kansallisten tekijänoikeuslain muutostarpeiden toteuttaminen

Miten voidaan mielestänne vaikuttaa siihen, että työryhmän viestit tulevat huomioiduiksi ja esitykset toteutetuiksi mahdollisimman hyvin seuraavalla hallituskaudella?

Toimenpide-ehdotukset tulee ottaa osaksi hallitusohjelmaa ja myös varmistaa, että vastuuministeriöille /-tahoille varataan riittävät taloudelliset ja henkilöresurssit toteuttamaan toimenpiteet. Esimerkiksi tekijänoikeuslainsäädännön kansallisiin muutostarpeisiin tulee varata opetus- ja kulttuuriministeriölle riittävät resurssit.

Lukukohtaiset kommentit

Luku 1: Annamme kulttuurillemme sille kuuluvan arvostuksen. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Suomen ensimmäisen kirjallisuuspoliittisen ohjelman laatiminen tulee lisätä raportin toimenpide-esityksiin lukuun 1 (s. 12) ja ottaa osaksi seuraavaa hallitusohjelmaa. Kirjallisuuspoliittiseen ohjelmaan sisältyvät mm. tiedot kirjailijoiden ja kääntäjien työskentelyedellytysten turvaamisesta, tuotannon tuesta, vienti-investoinneista ja kirjastojen toiminnasta. Valtiovallan tulisi tulevaisuudessa johtaa kirjallisuuspolitiikkaa strategisesti ja kokonaisvaltaisesti. Näin varmistetaan, että resursointi lukemisen edistämisen, kirjallisuuden tekijöiden toimeentulon tukemisen, viennin edistämisen ja tuotannon välillä toteutetaan tehokkaimmalla mahdollisella tavalla.

Luku 2: Kasvatamme hyvinvointiamme investoimalla kulttuuriin. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kirjallisuuden vaikutus suomalaiseen kulttuuriin ja merkitys yhteiskunnan sivistyksen ja kehityksen perustana on aina ollut voimakas. Kirja-ala on merkittävä luovan alan työllistäjä, lukutaidon edistäjä ja osaamistason kehittäjä. Kirja-alan järjestöjen ehdottaman kirjallisuuspoliittisen ohjelman avulla voidaan varmistaa, että resursointi lukemisen edistämisen, kirjallisuuden tekijöiden toimeentulon tukemisen, viennin edistämisen ja tuotannon välillä toteutetaan tehokkaimmalla mahdollisella tavalla.

On sinänsä hyvää ja kannatettavaa, että kulttuurialalla kannustetaan myös yksityiseen rahoitukseen, mutta on tärkeää muistaa esimerkiksi kirjallisuuden erityisluonne. Kirjallisuuden tukeminen yksityisellä rahoituksella ei ole samalla tavalla luontevaa kuin joidenkin muiden kulttuurialojen kohdalla, ja onkin tärkeää, että kirjailijoiden toimintaedellytykset turvataan riittävällä apurahoituksella. Apurahoituksen on myös katettava oikeudenmukaisesti kaikki kirjallisuudenlajit, mukaan lukien niin kauno- kuin tietokirjallisuus.

Luku 3: Tuemme tekijöitä ja vahvistamme samalla talouttamme. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Tulevaisuustyöryhmän raportin toimenpide-esityksistä puuttuu kokonaan kansallisten tekijänoikeuslain muutosten valmistelun käynnistäminen ja toteuttaminen, joka perustuu ministerin päätökseen jakaa tekijänoikeuslain uudistus kahteen osaan. Tekijänoikeuksia on suojeltava DSM-direktiivin edellyttämällä tavalla. Erityisesti on varmistettava tekijän oikeus kohtuulliseen korvaukseen. Tekijänoikeuslain kansallisten muutostarpeiden selvitys ja toteuttaminen tulee lisätä raportin toimenpide-esityksiin lukuun 3 (s. 18) ja ottaa osaksi seuraavaa hallitusohjelmaa. Lainvalmisteluvastuu on opetus- ja kulttuuriministeriöllä, joten heille tulee varata riittävät resurssit lainvalmistelun toteuttamiseksi.

E-aineistojen lainauskorvausta koskeva selvitys annettiin 19.10.2022. On tärkeää, että selvityksessä esitetyt lisäselvitykset (esim. korkeakoulukirjastojen sisällyttäminen e-lainauskorvauksen piiriin) toteutetaan pikaisesti ja käynnistetään tarvittavat toimenpiteet lainsäädännön muuttamiseksi, jotta lainauskorvaus olisi teknologianeutraali.

Luku 4: Teemme tarvittavat rakenteelliset uudistukset freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kannatamme tässä luvussa esitettyjä ehdotuksia freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi. Moni kirjailija toimii freelancerina, työskentely rahoitetaan usein apurahoilla eikä muita tulonlähteitä välttämättä ole. Apurahojen tason korottaminen olisi erityisen kannatettava toimenpide. Tekijöiden eläkkeen turvaamista edistäviä keinoja on pohdittava tarkoin. Erityisesti apurahan varassa työskentelevien tekijöiden keskuudessa esiintyy alivakuuttamista, apurahoja ei niiden pienuuden vuoksi välttämättä vakuuteta ollenkaan. Apurahojen tason korottamisen lisäksi olisi harkittava muitakin keinoja tekijöiden eläkekertymän korottamiselle.

Hallituksen päätös (11.2.2022), jonka mukaan luovutaan tekijänoikeuskorvauksien sovittelusta työttömyysturvassa, on tärkeä tekijöiden kannalta. Tekijät ovat olleet nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän väliinputoajia. Tekijänoikeuskorvaukset ovat toistaiseksi vähentäneet maksettavaa työttömyyskorvausta, mutta ne eivät ole kerryttäneet sitä. Teosta varten tehdyn työn ja teoksen käytöstä maksettavan tekijänoikeuskorvauksen välillä on yleensä pitkä aika.

Helsingissä 7.11.2022

Timo Tossavainen

Puheenjohtaja

Suomen tietokirjailijat ry

Mikko Niemelä

Juristi

Suomen tietokirjailijat ry